

Секція: Економічні науки

Дулік Тетяна Олександрівна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри оподаткування та соціального забезпечення

Університет митної справи та фінансів

м. Дніпро, Україна

Якименко Катерина Анатоліївна

студентка фінансового факультету

Університету митної справи та фінансів

м. Дніпро, Україна

РОЛЬ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ У ФОРМУВАННІ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ДО ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Одним із складників податкової системи України, що виконує насамперед роль соціального регулятора та стосується кожного члена суспільства [1], є загальнодержавний податок на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО) (стаття 9 Податкового кодексу України) [2]. Проте, свою функцію джерела формування податкових надходжень до Державного бюджету України він виконує частково, оскільки згідно з чинним законодавством з метою реалізації заходів бюджетної децентралізації та посилення фінансової бази органів місцевого самоврядування, ПДФО забезпечує наповнення не тільки доходів державного бюджету, але й місцевих бюджетів.

Загалом ПДФО відноситься до прямих податків, оскільки встановлюється безпосередньо щодо його платників і сплачується за рахунок їхніх доходів, а загальна сума цього податку залежить від розмірів отримуваних доходів, що є його об'єктом оподаткування. При цьому

ПДФО, як і всі інші прямі податки, сприяє такому розподілу податкового тягаря, за якого більше платять ті члени суспільства, котрі мають вищі доходи [3, с. 151].

Окрім того, ПДФО як невід'ємна складова прямих податків є важливим інструментом державного регулювання як доходів їх платників, так і нагромадження капіталу, інвестицій, ділової активності, сукупного споживання та інших важливих чинників цілісності, стабільності та розвитку національної економіки.

Загалом значення ПДФО у національній економіці полягає у наступному [4, с. 217]:

- 1) безпосередньо зачіпає інтереси всіх без винятку верств економічно активного населення країни;
- 2) один з основних податків, який дозволяє максимально реалізувати основні принципи оподаткування: справедливість і рівномірність розподілу податкового тягаря;
- 3) дозволяє змінювати розмір кінцевих доходів населення без зміни відповідності між результатами праці та її оплатою;
- 4) впливає на структуру кінцевих доходів населення, а отже, і на структуру потреб населення;
- 5) дозволяє обкладати доходи, які отримуються з різних джерел.

Розглянемо, яку частку ПДФО становить у податкових надходженнях до Державного бюджету України за останні п'ять років та 8 місяців 2018 року і тим самим з'ясуємо значення цього податку у процесі формування його доходної частини (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка податкових надходжень та надходжень від сплати ПДФО до Державного бюджету України впродовж 2013 – 2017 рр. та 8 місяців 2018 року

Роки	Загальна сума податкових надходжень до бюджету		Сума надходжень від сплати ПДФО	
	Млн. грн	%	Млн. грн	%
2013	262 777	100	7 565	2,9
2014	280 178	100	12 646	4,51
2015	409 418	100	45 062	11,01
2016	503 879	100	59 810	11,87
2017	627 154	100	75 033	11,96
01.09.2018	759 898	100	91 124	11,99

**Без урахування міжбюджетних трансфертів*

Джерело: розраховано та побудовано за даними [5]

Так, здійснений аналіз зазначених фактичних даних табл. 1 є доказом позитивної динаміки податкових надходжень до Державного бюджету України. У 2017 році порівняно з 2013 роком вони зросли на 364 377 млн. грн. (з 262 777 млн. грн. до 627 154 млн. грн.) та за вісім місяців 2018 р. продовжували зростати і перевищили річний показник 2013 р. майже втричі. Зростання цих номінальних показників до бюджету держави відбувалося насамперед за рахунок зростання рівня інфляції, що не можна розцінювати як позитивний факт. При цьому дослідження демонструють і щорічне зростання як вартісних показників від сплати ПДФО, так і його частки у податкових надходженнях. У 2015 році у порівнянні з 2014 роком частка ПДФО у цих надходженнях збільшилася на 6,5% або на 129 240 млн. грн., а за вісім місяців 2018 р., станом на 10.09.2018 року, вона перевищила вартісний показник за весь 2017 рік на 0,03% або на 16 091млн. гривень (рис. 1).

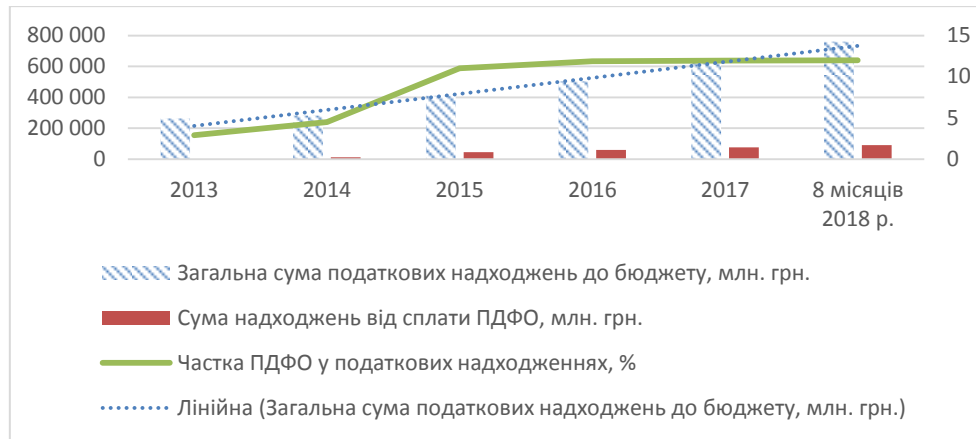

Рис. 1. Частка ПДФО у податкових надходженнях до Державного бюджету України впродовж 2013-2017 рр. та 8 місяців 2018 року
Джерело: розраховано та побудовано за даними [5]

Зростання надходжень від сплати ПДФО пояснюється тим, що відповідно до статті 29 Бюджетного кодексу України з 2015 року до державного бюджету зараховується 60 % цього податку, що сплачується на території міста Києва (у 2014 році – 50 %) та 25 % на відповідній території України (крім території міст Києва та Севастополя) [6].

Крім того, до основних чинників, які позитивно впливали на надходження ПДФО, можна віднести й такі: легалізацією виплати заробітної плати та зростання її номінального розміру для низькооплачуваних верств населення завдяки підвищенню мінімальних соціальних гарантій (зростання мінімальної заробітної плати з 1378 грн. до 3200 грн. у 2017 р. та 3723 грн. у 2018 р.) і як наслідок відповідне зростання фонду оплати праці; підвищення фіскальної ефективності цього податку [4, с. 222] в результаті збільшення у 2016 р. ставки податку з 15% (17%) до 18%; введення в дію з 01.01.2017 р. оподаткування доходів платників від продажу або обміну нерухомого, рухомого майна, отриманої спадщини і подарунків.

Однак, на сьогодні і досі найчастіше об'єктом оподаткування ПДФО виступає заробітна плата, частка якої у доходах фізичних осіб складала 96,53% (за даними 2015 р.), доходи від підприємницької діяльності, а

доходи від продажу рухомого та нерухомого майна, пасивні доходи й інші становили від 0,72% до 1,03% [7, с. 736].

Впливовими чинниками на змінювання даного показника є також інфляція, рівень якої постійно збільшується і відповідно це деформує усі вартісні показники; заниження обсягів оподаткованого доходу платниками ПДФО, особливо фізичними особами – суб'єктами підприємницької діяльності, які перебувають на загальній системі оподаткування; ухилення від сплати податку (неофіційна виплата заробітної плати у «конвертах») внаслідок високого рівня податкового навантаження на фонд оплати праці тощо.

Таким чином, здійснені попередні дослідження свідчать про те, що фіскальна ефективність податкових надходжень до Державного бюджету України впродовж 2013 – 2017 років та 8-ми місяців 2018 р. може бути охарактеризована як задовільна. При цьому ефективність безпосередньо ПДФО залишається низькою, незважаючи на високий рівень використання бази оподаткування, зростання мінімальних соціальних гарантій тощо. Визначальним у цьому випадку є зміна бюджетних пропорцій його розподілу на загальнодержавному та місцевому рівнях, що своєю чергою впливає на загальну структуру податкових надходжень як до державного бюджету, так і до місцевих бюджетів України.

Література

1. Трофімова М. О. Податок на доходи фізичних осіб в Україні: фіскальна та соціально-регулятивна роль / М. О. Трофімова // Ефективна економіка. – 2012. – №2.
2. Податковий кодекс України від 02.12. 2010 р. №2755–VI (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

3. Шеремет О. А. Фінанси для фінансистів / О. А. Шеремет, І. В. Дем'яненко, К. В. Багацька. – Київ: Центр учбової літератури, 2013. – 612 с.
4. Юрчишена Л. В. Податок на доходи фізичних осіб: механізм стягнення та джерело доходу бюджету України / Л. В. Юрчишена // *Фінансы, учет, банки*. – 2016. – №1. – С. 215–224 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fub_2016_1_25
5. Бюджетний кодекс України від 08.07. 2010 р. №2456-VI (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
6. Доходи бюджету України (станом на 01.09. 2018 р.) / Ціна держави. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cost.ua/budget/revenue/>
7. Діброва О. Л. Фіскальна роль податку на доходи фізичних осіб / О. Л. Діброва // *Економіка і суспільство*. – 2016. – №7. – С. 733–738.